

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

2015 metų veiklos ataskaita

Vilnius, 2016

Turinys

Valstybinė lietuvių kalbos komisija	3
Kalbos komisijos veikla pagal nustatytas funkcijas	
1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas	4
2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktų kalbos ir (ar) terminijos	5
3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą	6
Nutarimai ir protokoliniai nutarimai	6
Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisių posėdžiuose	7
Ekspertinės išvados raštu įvairiais kalbos klausimais	8
Kalbos konsultacijų banko pildymas	8
Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas	8
Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje	9
4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais	9
Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu	10
Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais	10
5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas	10
6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.	11
7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse	12
Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas	12
Studijų ir mokslo kalbos dalykai	12
Kiti su švietimo sritimi susiję darbai	13
Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu	14
Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės	14
8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais	14
9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas	15
Priedai:	
1 priedas. Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programa (2.9)	16
2 priedas. Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programa (2.1)	21
3 priedas. Ekspertų posėdžiai	25
4 priedas. Recenzuoti leidiniai	28
5 priedas. Kalbos komisijos posėdžiai	30
6 priedas. Terminų banke 2014 m. paskelbti valstybės institucijų teisės aktų aprobuotų, teiktinų ir neteiktinų terminų straipsniai ir jų rinkiniai	34

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – Kalbos komisija) yra Lietuvos Respublikos Seimo įsteigta valstybės įstaiga. Jos veiklos pobūdis, uždaviniai, funkcijos ir sandara nustatyti 2001 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Respublikos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos įstatyme (Žin., 2001, Nr. 102-3628; Nr. 83-2985, 115-4281) ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. IX-2232 (Žin., 2004, Nr. 81-2887; 2012, Nr. 51-2532).

Kalbos komisiją sudaro 17 Seimo skiriamų narių – aukštųjų mokyklų dėstytojų, mokslo institutų, kultūros įstaigų darbuotojų. Iš jų etatiniai darbuotojai yra 2 – Kalbos komisijos pirmininkas ir pavaduotojas. Kalbos komisijos nutarimai ir kiti sprendimai kalbos klausimais priimami Kalbos komisijos posėdžiuose.

2012 m. gegužės 24 d. nutarimu Nr. XI-2035 Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino 2012–2017 m. kadencijos Kalbos komisijos sudėtį. Kalbos komisijos pirmininkė – doc. dr. Daiva Vaišnienė.

Kalbos komisijos sekretoriatas rengia nutarimų ir rekomendacijų projektus, kitą komisijos ir pakomisių posėdžiuose svarstomą medžiagą, atlieka kalbos programų koordinavimo ir administravimo darbus, administruoja Lietuvos Respublikos terminų banko informacinę ir organizacinę sistemą, tvarko Kalbos konsultacijų banką, konsultuoja visuomenę įvairiais kalbos klausimais, rūpinasi kalbinės informacijos sklaida.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sandara ir ryšiai su kitomis institucijomis

Kalbos komisijos 2015 m. veikla pagal nustatytas funkcijas

1. Koordinuoja ir administruoja kalbos programas

2015 m. toliau vykdytos Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programa (kodas 2.9), Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programa (kodas 2.1) ir programa „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ (kodas 1.5). Sprendimus dėl kalbos programų vykdymo eigos, tvarkos ir finansavimo priima Kalbos programų koordinavimo taryba, programų koordinavimo ir administravimo darbus atlieka Kalbos komisijos Programų skyrius.

Vykdamas Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programą ypač daug dėmesio skirta valstybinės kalbos funkcionalumui viešajame gyvenime skatinti, efektyviam visuomenės kalbiniam švietimui ir ugdymui užtikrinti, kalbos mokslo ir taikomiesiems tyrimams bei jų rezultatų plėtrai (žr. 1 priedą).

Sukurta nauja Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainės Kalbos konsultacijų banko pasvėtinė. Lietuvos Respublikos terminų bankas papildytas beveik 15 tūkst. žodinių ir standartų terminų straipsnių.

Kalbos komisijos užsakymu Vilniaus universitete atnaujinti lietuvių kalbos kaip svetimosios kalbos mokėjimo lygių aprašai „Lūžis“, „Pusiaukelė“, „Slenkstis“ ir „Aukštuma“.

2015 m. baigti rengti „Aiškinamasis geografijos terminų žodynas“ (Lietuvos geografų draugija) ir „Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas“ (Vilniaus universitetas).

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centre sukurta Kalbos komisijos užsakymu parengtos „Pasaulio vietovardžių“ žodinių serijos tomų „Azija (Afganistanas–Jungtiniai Arabų Emyratai)“ ir „Azija (Kambodža–Vietnamas)“ elektroninė duomenų bazė.

Toliau remtas specialybės kalbos dėstymas aukštosiose mokyklose, mokslo tiriamieji projektai, valstybinės kalbos kursai kitakalbiams Lietuvos gyventojams. Taip pat remtas Visagino visuomeninės televizijos „Russkaja volna“ kiekvienos darbo dienos žinių santraukos lietuvių kalba rengimas ir žurnalo „Gimtoji kalba“ teminių puslapių „Lietuvių bendrinės kalbos funkcionavimas, normos ir jų kaita“ rengimas ir publikavimas.

2015 m. aukštųjų universitetinių mokyklų, kolegijų, apskričių, valstybinės reikšmės ir savivaldybių viešosioms bibliotekoms nupirkti 38 pavadinimų 550 lituanistinių leidinių.

Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programą vykdė 23 institucijos (32 projektai) (žr. 1 priedą).

Iš Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programos lėšų remti tyrimai, padėsiantys tiksliau įvertinti dabartinės kalbos ir jos atmainų padėtį, numatyti kalbos raidos procesus ir planuoti kalbos tvarkybą.

2015 m. toliau vykdyti keli ypač aktualūs dabartinės kalbos (kirčiavimo polinkių, svetimžodžių funkcionavimo lietuvių bendrinėje kalboje, terminijos raidos), bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų sąveikos ir kaitos tyrimų moksliniai projektai.

Klaipėdos universitete baigtas pildyti „Jūreivystės terminų vartosenos duomenynas“, atliktas mokslinis terminų tyrimas.

Lietuvių kalbos institute parengtas ne tik lietuvių ir slavų kalbų sąveikos XX–XXI a. tyrėjams, bet ir visai mokslo bendruomenei aktualus leidinys „Valerijus Čekmonas. Kalbų sąveika Lietuvoje“.

2015 m. aukštųjų universitetinių mokyklų, kolegijų, apskričių, valstybinės reikšmės ir savivaldybių viešosioms bibliotekoms nupirkti 3 pavadinimų 68 lituanistiniai leidiniai.

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą vykdė 5 institucijos (15 projektų) (žr. 2 priedą).

Iš programos „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ finansuota Kalbos komisijos sekretoriato veikla.

Koordinuodama ir administruodama programas Kalbos komisija atliko 79 viešųjų pirkimų procedūras, įvertino projektų vykdytojų pateiktas 135 ketvirčių, 32 metines ir 18 baigiamųjų ataskaitų. Suorganizuotos 109 metinių ir baigiamųjų ataskaitų ekspertizės, 43 vertinti pateiktų leidinių rankraščių ekspertizės, gautos 58 recenzijos (*žr. 4 priedą*).

Atlikti kiti organizaciniai darbai: surengti 8 Kalbos programų koordinavimo tarybos posėdžiai (*žr. 1 priedą*), 87 ekspertų posėdžiai (*žr. 3 priedą*), tvarkyta 20 dokumentų registru, parengta 190 raštų programų vykdytojams.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (2011 m. balandžio 20 d. nutarimo Nr. 480 redakcija) patvirtinta Strateginio planavimo metodika, parengta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2014 metų veiklos ataskaita. Joje aptarta vykdyta veikla ir pasiekti rezultatai, pateikta išsami informacija apie vertinimo kriterijų įvykdymą. Iš šios ataskaitos matyti, kad dauguma efekto, rezultato ir produkto kriterijų įvykdyti 100 procentų.

Kalbos programų lėšos

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2015 m. vasario 9 d. nutarimu Nr. 131 kalbos programų darbams atlikti skyrė 783 423 Eur, iš jų:

Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programai – 316 555 Eur;

Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programai – 160 739 Eur;

programai „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ – 306 129 Eur (darbo užmokestis – 204 414 Eur, soc. draudimo įmokos – 63 328 Eur, prekės ir paslaugos – 38 387 Eur).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2015 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. 763 programai „Teisinė ir administracinė valstybinės kalbos priežiūra“ papildomai skyrė 98 Eur (darbo užmokestis – 75 Eur, soc. draudimo įmokos – 23 Eur).

2015 m. skirtos lėšos panaudotos pagal paskirtį. Dauguma 2.1 ir 2.9 programų priemonės vykdančių institucijų skirtus asignavimus panaudojo 100 procentų.

2. Teikia Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, ministerijoms ir kitoms institucijoms siūlymus ir išvadas dėl kalbos politikos, Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo, teisės aktu kalbos ir terminijos

Lietuvos Respublikos Seimui pateikta siūlymų patikslinti kai kurias Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos konstitucinio įstatymo projekto sąvokas ir jų apibrėžtis, kelių straipsnių formuluotes.

Nepritarta Lietuvos mokslo tarybos siūlymui, kad Valstybinės kalbos konstitucinio įstatymo projekte būtų numatyta galimybė Lietuvos mokslininkams mokslinio tyrimo finansavimo paraiškų dokumentacijos mokslinę dalį teikti tik anglų kalba.

Kalbos komisija Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto prašymu pateikė išvadą dėl Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projekto Nr. XIIP-1653(2). Vertindama projektą Kalbos komisija laikėsi tokių pačių nuostatų, kurios išdėstytos 2014 metų pabaigoje Seimui pateiktoje išvadoje dėl Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymų projektų Nr. XIIP-1653 ir Nr. XIIP-1675: Lietuvos Respublikos piliečių vardai ir pavardės asmens dokumentuose turi būti rašomi lietuviškais rašmenimis, tačiau galimos tam tikros išimtys, atsižvelgiant į visuomenės bei piliečių poreikius. Tokios išimtys siūlomos asmenims, įgijusiems Lietuvos Respublikos pilietybę, – jų vardai ir pavardės Lietuvos Respublikos išduodamuose asmens dokumentuose galėtų būti įrašomi lotyniškais rašmenimis pagal dokumento šaltinį (kitos valstybės išduotą asmens dokumentą), taip pat su užsieniečiais santuoką sudarantiems ir jų pavardes paimantiems Lietuvos Respublikos piliečiams ir

tokių sutuoktinių vaikams (jų pavardės galėtų būti rašomos lotyniškais rašmenimis, dokumento šaltiniu laikant užsieniečio sutuoktinio asmens dokumentą).

Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetui pranešta, kad Ūkio ministerijos parengto Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo Nr. VIII-1871 2, 12, 24 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projekte teikiama iškabos apibrėžtis prieštarauja Valstybinės kalbos įstatymo 17 str. ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 5 str. 2 dalies nuostatomis.

Lietuvos Respublikos susisiekiama ministerijai pateikta pastabų dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 244 „Dėl informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto.

Pritarta Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimo Nr. 875 „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektui. Į anksčiau teiktas Kalbos komisijos pastabas atsižvelgta.

Siekiant skatinti lietuviškos terminijos kūrimą, Švietimo ir mokslo ministerijai ir Lietuvos mokslo tarybai pasiūlyta įvairių mokslo sričių aiškinamųjų terminų žodynų rengimą vertinti kaip mokslo darbą ir šią nuostatą įtraukti į Mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodiką.

Remiantis gautu skundu dėl rinkimų plakatų ne valstybine kalba naudojimo, Vyriausiajai rinkimų komisijai pasiūlyta Išorinės politinės reklamos skleidimo taisyklėse aiškiai reglamentuoti tokios reklamos teikimą, kad ji neprieštarautų valstybinės kalbos vartojimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis.

Nacionalinei teismų administracijai pateiktos asmenvardžių vartojimo teismo dokumentuose nuostatos, suformuluotos apibendrinus Kalbos komisijoje vykusių tarpinstitucinių pasitarimų diskusijas. Pasiūlyta remiantis nuostatomis teismo institucijoms parengti detalesnes asmenvardžių vartojimo instrukcijas ar rekomendacijas.

Europos teisės departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateikta argumentų, kodėl Lietuva turėtų pareikšti savo poziciją Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svarstomoje byloje *New Valmar BVBA prieš Global Pharmacies Partner Health srl*. Pabrėžta, kad Teisingumo Teismui priėmus prejudicinį sprendimą, jog valstybės narės teisės aktas, nustatantis pareigą sąskaitas faktūras rengti tik oficialiąja kalba, prieštarauja Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsniui, taip galėtų būti įvertintas ir Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo 4 straipsnyje nustatytas reikalavimas visoms Lietuvos Respublikoje veikiančioms institucijoms, įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms apskaitos, atskaitomybės, finansinius dokumentus tvarkyti valstybine kalba. Teisingumo Teismui Lietuvos pozicija buvo pateikta.

3. Nustato lietuvių kalbos tvarkybos kryptis, nagrinėja visuomenei svarbius kalbos kultūros, kalbos vartosenos ir norminimo klausimus ir priima dėl jų sprendimus, užtikrina kalbos normų sklaidą

Nutarimai ir protokoliniai nutarimai

2015 metais įvyko 87 ekspertų pakomisių posėdžiai (žr. 3 priedą), 8 Kalbos komisijos posėdžiai (žr. 5 priedą).

Priimti 2 nutarimai:

Nr. N-1 (156) „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 m. birželio 3 d. nutarimo Nr. N-8 (97) „Dėl Terminų žodynų vertinimo taisyklių“ pakeitimo“

Nr. N-2 (157) „Dėl Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programos patvirtinimo“

Priimti 9 rekomendacinio pobūdžio, 6 iš jų norminamieji, protokoliniai nutarimai:

Nr. PN-1 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2007 m. birželio 5 d. rekomendacijos Nr. R-1 (I-11) „Dėl kai kurių augalų rūšių, įrašytų į Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvenciją, lietuviškų pavadinimų“ papildymo“

Nr. PN-2 „Dėl rekomendacijos „Dėl *Prunus* genties augalų pavadinimų“

Nr. PN-3 „Dėl Aukštųjų mokyklų vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

Nr. PN-4 „Dėl kai kurių varliagyvių klasės (*Amphibia*) kirmrausinių (*Gymnophiona*) būrio varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-5 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių Lietuvoje gyvenančių pilvakojų moliuskų klasės (*Gastropoda*) ir dvigeldžių moliuskų klasės (*Bivalvia*) moliuskų lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-6 „Dėl rekomendacijos „Dėl kai kurių varliagyvių klasės (*Amphibia*) uodegotųjų varliagyvių (*Caudata*) būrio varliagyvių lietuviškų pavadinimų“

Nr. PN-7 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2010 m. spalio 28 d. protokolinio nutarimo Nr. PN-6 „Dėl Svetimžodžių atitikmenų sąrašo“ papildymo“

Nr. PN-8 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2007 m. gruodžio 20 d. rekomendacijos Nr. R-4 „Dėl Terminų žodynų rengimo bendrųjų reikalavimų“ pakeitimo“

Nr. PN-9 „Dėl Apdovanojimo už lietuvių kalbos puoselėjimą skyrimo nuostatų patvirtinimo“

Įvairių kalbos klausimų svarstymas pakomisių posėdžiuose

Žodyno pakomisė (12 posėdžių) apsvarstė „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ raidžių b, č, d, e, f, z straipsnių recenzijas ir pačius straipsnius. Žodyno rengėjoms pateikta pastabų dėl žodžių vertinimo, apibrėžčių, iliustracinių sakinių, sinonimų, antonimų teikimo ir kt. Kai kurie žodžiai svarstyti (darybos aspektu) kartu su Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisė.

Apsvarstytas Svetimžodžių atitikmenų sąrašo, priimto 2010 m. spalio 28 d. protokoliniu nutarimu, papildymas (*žr. 6 skyrių*).

Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisė (2 posėdžiai) apsvarstė kitų kalbų kilmės nelinksniuojamųjų daiktavardžių su kirčiuotu baigmeniu *-ė* (*ateljė, fojė, esė, turnė* ir kt.) giminės klausimą. Pakomisė pritarė gramatikoje ir 2002 m. „Kalbos patarimų“ knygoje „Gramatinės formos ir jų vartojimas“ teikiamai nuostatai, kad tokie daiktavardžiai vengtini su vyriškosios giminės žodžiais. Pakomisė taip pat apsvarstė kai kurių vardažodžių morfologinių variantų (*akmenio, smailas, kuom* ir kt.) vertinimo klausimus. Sutarta, kad tokie variantai laikytini vengtiniais ir į „Bendrinės lietuvių kalbos žodyną“ netrauktini.

Pradėti svarstyti Lietuvių kalbos sintaksės normų ir rekomendacijų (teikiamų „Kalbos patarimų“ linksnių knygelėje) santykio su dabartine vartoseną tyrimo rezultatai. Tyrimas Lietuvos edukologijos universitete atliktas Kalbos komisijos užsakymu.

Vardyno pakomisė (5 posėdžiai) svarstė piliečiams aktualius vardų normiškumo ir pavardžių keitimo klausimus, diskutavo dėl tarminių vardų formų ir lietuvių vardyno branduolio. Apsvarstė Rekomendacinį dažninį baltiškos kilmės vardų sąrašą (parengė dr. Daiva Sinkevičiūtė).

Jungtiniuose Vardyno ir Gramatikos pakomisių posėdžiuose (4) aptarta ES institucijų (Europos Tarybos, Europos Parlamento, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto ir Regionų komiteto) lietuvių kalbos vertimo raštu specialistų darbo grupės parengta medžiaga „Kitų kalbų asmenvardžių vartojimo praktika ir problemos verčiant ES dokumentus į lietuvių kalbą“. Parengtas Kitų kalbų asmenvardžių gramatinimo (vartojimo su lietuviškomis linksnių galūnėmis) nuostatų projektas.

Tarties ir kirčiavimo pakomisė (5 posėdžiai), atsižvelgdama į kirčiavimo polinkių tyrimo duomenis, pradėjo kirčiavimo rekomendacijų peržvalgą. Apsvarstyti siūlymai dėl kai kurių daiktavardžių, būdvardžių irrieveiksmių kirčiavimo normų tikslinimo. Taip pat apsvarstyti probleminiai bendrinių žodžių („Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ rengėjų teikimu) ir tikrinių

žodžių (Piliečių vardų tyrimo grupės teikimu) klausimai, diskutuota dėl kirčiuotų dvigarsių *el, er, eu* tarptautiniuose žodžiuose priegaidės.

Laikinosios „Vertimo vadovo“ pakomisės posėdžiuose (5) apsvaistyta galutinė „Europos Sąjungos institucijų vertimo vadovo“ II dalies „Linksniai ir prielinksniai“ skyriaus „Linksniai“ pirmoji redakcija.

Apie Terminologijos pakomisės darbą žr. 4 skyriuje, Kalbos technologijų pakomisės – 5 skyriuje, Vadovėlių vertinimo pakomisės – 7 skyriuje.

Ekspertinės išvados raštu įvairiais kalbos klausimais

Per metus parengta ir raštu pateikta apie 260 ekspertinių išvadų dėl asmenvardžių, vietovardžių, įstaigų pavadinimų, žodžių, junginių taisyklingumo, žodžių ir sakinių prasmės aiškinimo ir kt.

Įvertinti 29 gyvenamųjų vietovių pavadinimai (6 savivaldybėse), apie 380 gatvių pavadinimų (13 savivaldybių), Adresų registras informuotas apie 17 naujai įregistruotų gyvenamųjų vietovių pavadinimų akcentinius požymius. Atsakyta į gyventojų ir institucijų klausimus dėl ežerų, upių, pelkės, salos, kraštavardžio pavadinimų.

Išnagrinėta apie 200 klausimų dėl asmenvardžių – daugiausia dėl pavardžių darybos ypatumų ir keitimo (110), dėl vardų suteikimo ar keitimo (80), dėl to paties asmens vardo ar (ir) pavardės formos įvairavimo skirtingu laikotarpiu ir skirtingomis kalbomis išduotuose dokumentuose, adaptavimo, kitų kalbų asmenvardžių vartojimo rišliame tekste ir kt. Daugėjo prašymų keisti pavardę atsisakant priesagos. Dažniausiai atsisakoma slaviškų tėvavardinių priesagų *-evič-, -avič-, -ovič-, -ov-sk-*, taip pat *-ausk-, -eck-, -insk-* ir kt. Kartais pageidaujama numesti ir lietuviškas priesagas *-onis, -ulis, -utis*. Pasitaiko prašymų slavišką pavardės formantą keisti lietuvišku, pavyzdžiui, pavardės baigmenį *-ovič* ar *-avič* keisti į *-aitis, -onis*.

Kalbos konsultacijų banko pildymas

Kalbos konsultacijų bankas – Kalbos komisijos svetainėje VLKK.lt skelbiama telefonu, elektroniniu paštu ir internetu gaunamų klausimų ir parengtų atsakymų duomenų bazė.

Kalbos konsultacijų banko bazė per metus papildyta 452 naujais įrašais (dabar jame per 12000 antraštinių žodžių), redaguoti 1155 įrašai.

Terminų banko informacinės ir organizacinės sistemos administravimas

Lietuvos Respublikos terminų banko (LRTB) informacinės ir organizacinės sistemos administravimas pavestas Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriui. Per metus Lietuvos Respublikos terminų banke (<http://terminai.vlkk.lt>) paskelbti 1287 aprobuti (197 terminų straipsnių rinkiniai), taip pat 10 teiktinų (1 terminų straipsnių rinkinys) teisės aktuose ar kituose dokumentuose vartojamų ar teikiamų vartoti terminų straipsnių.

Be teisės aktų terminų, pateiktų valstybės institucijų, 2015 m. į LRTB įtraukta 1120 Kalbos komisijos protokolinais nutarimais rekomenduojamų biologijos nomenklatūros lietuviškų pavadinimų: 804 varliagyvių pavadinimai, 173 moliuskų pavadinimai, 143 augalų pavadinimai. LRTB jie paskelbti kaip teiktini.

Bendradarbiaujant su Lietuvos standartizacijos departamentu LRTB papildytas 29 terminų standartų terminų straipsniais – paskelbta 5372 terminų straipsniai.

Nuo 2015 m. per LRTB visuomenei prieinami terminų straipsniai iš „Aiškinamojo elektrotechnikos ir elektronikos gaminių terminų žodyno“, elektroninio „Lietuvių–anglų ir anglų–lietuvių psichoanalizės terminų žodynėlio“, „Aiškinamojo medienos terminų žodyno“, „Aiškinamojo aprangos terminų žodyno“, „Lingvodidaktikos terminų žodyno“, „NATO terminų aiškinamojo žodyno“, „NATO medicinos terminų aiškinamojo žodyno AMedP-13(A)“.

Iš viso 2015 m. pabaigoje LRTB sudarė 235864 terminų straipsniai: 11870 aprobutų, 222834 teiktini, 1160 neteiktinų.

Tikrintos, tikslintos, pildytos į LRTB pateiktų terminų straipsnių (jų rinkinių) ekspertizės. Į LRTB sistemą surašytos Terminologijos pakomisės posėdžių pastabos (dėl daugiau kaip 1600 terminų straipsnių).

Siekiant užtikrinti LRTB skelbiamų duomenų (ypač aprobuotų terminų straipsnių) patikimumą, buvo nuolat bendradarbiaujama su valstybės institucijomis terminų straipsnių teikėjomis, reaguota į gaunamas LRTB vartotojų pastabas. Pagal pateiktas valstybės institucijų terminijos komisijų, taip pat Terminų banko vartotojų pastabas ir siūlymus taisyti terminų straipsniai: tikslinti ir (arba) keisti terminai (prieš tai suderinus teisės aktų nustatyta tvarka), tikslintos šaltinių nuorodos, tikslintos, pildytos ir (ar) redaguotos sąvokų apibrėžtys, taisyti korektūros, kirčiavimo riktai ir kt. (apie 980 terminų straipsnių). Institucijų terminijos komisijų atstovai raštu ir žodžiu konsultuoti duomenų pateikimo į LRTB klausimais.

Kalbos normų ir kitos kalbinės informacijos skelbimas Kalbos komisijos svetainėje

Kalbos komisijos nutarimai ir rekomendacijos skelbiami svetainėje *VLKK.lt*. 2015 m. birželio mėn. atverta naujo dizaino svetainė. Pakeista struktūra, ji parengta laikantis Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 480. Svetainė pritaikyta mobiliesiems įrenginiams, atnaujinta daugelio skyrių informacija.

Svetainėje paskelbta 170 naujienų pranešimų.

Per 2015 m., *Google Analytics* duomenimis, svetainę *VLKK.lt* aplankė 852 tūkst. unikalių lankytojų (naujų – 44 proc.), iš viso apsilankymų – 1,8 mln., pateikta puslapių rodinių – 5,2 mln.

Dauguma svetainės lankytojų iš Lietuvos (93 proc.), bet ji domina ir Jungtinės Karalystės (daugiausia Londono), Vokietijos (Frankfurto, Berlyno), Belgijos (Briuselio), Jungtinių Amerikos Valstijų, Norvegijos, Liuksemburgo, Latvijos, Švedijos, Lenkijos, Danijos, Airijos, Nyderlandų, Italijos gyventojus.

Lankomiausi skyriai: „Konsultacijų bankas“, „Didžiosios klaidos“, „Terminų bankas“, iš teminių skyrių populiariausi – „Asmenvardžiai“, „Įmonių pavadinimai“. Iš nutarimų dažniausiai atsiverčiamos Privalomosios ir Pasirenkamosios skyrybos taisyklės, iš pranešimų skaitomiausias buvo Jorio Kazlausko straipsnis „Automatinė kirčiavimo programa – vienintelė, naudinga ir (ne)patikima“.

Lietuvos piliečių vardų sąvadas ir teisės aktų nuostatos dėl asmenvardžių skelbiamos pasvetaiėje *vardai.vlkk.lt*. Ją per metus aplankė 70 tūkst. unikalių lankytojų (apsilankymų – apie 89 tūkst.), peržiūrėta apie 545 tūkst. svetainės puslapių rodinių.

Piliečių vardų sąvadas papildytas 3 460 vardų. Publikuota (perskelbta) 11 mokslo straipsnių, 3 nauji skyrelio „Ar žinote, kad...“ straipsneliai.

Pasaulio vardų pasvetaiinę *pasaulio-vardai.vlkk.lt* 2015 m. aplankė apie 9 tūkst. unikalių lankytojų (24 proc. nauji).

4. Vertina ir tvirtina norminamuosius kalbos veikalus, terminijos šaltinius, teisės aktų terminus, konsultuoja institucijas ir asmenis terminų tvarkybos klausimais

2015 m. įvyko 49 VLKK Terminologijos pakomisės posėdžiai, juose svarstyti į Lietuvos Respublikos terminų banką valstybės institucijų teikiami terminų straipsniai (1605 teisės aktų (daugiausia projektų) ir kitų dokumentų terminų straipsniai), Europos Sąjungos institucijų terminologinės užklauso, teikiamos per vieno langelio sistemą (34 terminai), terminų žodynai (9), terminų standartai (1), biologijos lietuviškos nomenklatūros pavadinimai (1643), kiti terminologijos ir svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis klausimai.

Toliau tęstas Europos žodyno „Eurovoc“ 4.4 versijos svarstymas. Apsvarstyti transporto ir dokumentacijos sričių terminai.

Kalbos komisijos posėdžiuose teigiamai įvertinti 9 terminų žodynai, 3 žodynų papildymai, 2 terminų standartai, aprobuoti 1287 terminų straipsniai (197 terminų straipsnių rinkiniai) – valstybės institucijų prižiūrimų sričių (aplinkos, energetikos, finansų, gynybos, kultūros, socialinės apsaugos, teisės, transporto, komunikacijų, ekonomikos, sveikatos, viešojo saugumo, žemės ūkio, žuvininkystės ir maisto ir kt.) teisės aktų (dažniausiai jų projektų) terminai. 10 terminų straipsnių (1 rinkinys) buvo įvertinti kaip teiktini. Visus šiuos terminų straipsnius pateikė 21 valstybės institucijos terminijos komisijos (žr. 6 lentelę).

Elektroniniu paštu ir telefonu suteikta daugiau kaip 300 konsultacijų terminijos, svetimžodžių keitimo klausimais. Konsultuoti Europos Sąjungos institucijų vertėjai, redaktoriai, terminologai, taip pat Lietuvos institucijų valstybės tarnautojai, privačių įstaigų darbuotojai, kiti interesantai.

Konsultuoti žodynų rengėjai terminologijos, taip pat terminų žodynų rengimo klausimais.

Teisės aktų terminų derinimas vieno langelio principu

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 7 d. nutarimą Nr. 998 „Dėl Europos Sąjungos teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimo“ koordinuotas Europos Sąjungos institucijų pateiktų teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba derinimas su Lietuvos valstybės institucijomis vieno langelio principu. Šį darbą atliko Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyrius.

2015 m. iš Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padalinių buvo gautos terminologinės užklauskos dėl 34 įvairių sričių terminų. Parengtos, suderintos su Lietuvos valstybės institucijomis, mokslo įstaigomis ir Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padaliniais išsiųstos išvados dėl visų pateiktų vertinti Europos Sąjungos teisės aktų projektų terminų lietuvių kalba.

Bendradarbiavimas su ES institucijomis terminijos klausimais

Valstybinė lietuvių kalbos komisija buvo viena iš birželio 4–5 d. vykusios tarptautinės jungtinės Lietuvių terminologijos forumo (LTF) ir Lietuvių kalbos instituto konferencijos „Moksliniai, administraciniai ir edukaciniai terminologijos lygmenys“ organizatorių (kartu su Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos departamentu, Lietuvių kalbos institutu, Europos Sąjungos Taryba ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija).

Kalbos komisijos sekretoriato Svetimžodžių keitimo lietuviškais atitikmenimis skyriaus vedėja Audra Ivanauskienė kartu su Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos departamento terminologu Egidijumi Zaikausku parengė ir konferencijos dalyviams perskaitė pranešimą „Vieno langelio sistema – sudėtingiausių Europos Sąjungos dokumentų lietuvių kalba terminologinių problemų sprendimo priemonė“, taip pat kartu su Kalbos komisijos nare, Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadove Albina Auksoriūte vadovavo diskusijų grupės „Terminologijos mokslo ir švietimo padėtis“ darbui, pristatė Kalbos komisijos atlikto 2010 m. daktaro disertacijų santraukų terminologijos tyrimo rezultatus.

A. Auksoriūtė ir A. Ivanauskienė perrinktos į LTF koordinavimo grupę.

Rugsėjo 24–25 d. A. Ivanauskienė lankėsi Europos Sąjungos Taryboje, Lietuvių kalbos vertimo skyriuje, kasmetiniame Europos Sąjungos institucijų lietuvių kalbos padalinių terminologų susitikime ji skaitė pranešimą „Terminų derinimas per VLS ir kitomis priemonėmis“, vedė mokomąjį seminarą ES institucijų vertėjams, redaktoriams, terminologams.

5. Rūpinasi lietuvių kalbos diegimu į informacines technologijas

Kalbos technologijų pakomisė, atsižvelgdama į Lietuvių kalbos plėtros informacinėse technologijose 2014–2020 m. gairėse numatytus tikslus ir Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“, patvirtintos Lietuvos

Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 244, uždavinį „kurti ir plėtoti viešai prieinamus kalbos ir raštinios išteklius ir paslaugas, diegti lietuvių kalbos technologijas ir skaitmeninius produktus į IRT“, apsvarstė penkis įvairių institucijų ir įstaigų projektinius pasiūlymus ir pateikė juos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijai, siūlydama įtraukti į programos finansuojamų projektų sąrašą. Projektai susiję su lietuviškos skaitmeninės aplinkos kūrimu, kalbos technologijų ir išteklių plėtra, elektroninių kalbinių paslaugų prieinamumu ir sklaida. Iki 2020 m. numatoma plėsti mašininio vertimo sistemas ir lokalizavimo paslaugas, tobulinti šneka valdomas paslaugas, toliau kurti sintaksinės-semantinės analizės bei lietuvių kalbos išteklių informacines sistemas.

2015 m. sausio 7 d. vykusiame Skaitmeninės darbotvarkės tarybos posėdyje Kalbos komisijos pirmininkė Daiva Vaišnienė pristatė kalbos technologijų plėtros prioritetus. Viena iš svarbiausių veiklų – automatinio vertimo sistemų plėtra ir taikymas daugiakalbėje informacinėje erdvėje. Pasiūlyta tęsti pagrindinių kalbos išteklių ir įrankių – kompiuterinės gramatikos, sintaksiškai anotuoto tekstyno, semantinio žodžių tinklo – kūrimo, sintaksinės ir semantinės kalbos analizės darbus, kurie gerintų vertimo kokybę, jungti vertimo sistemas su kitomis kalbos technologijomis, pritaikyti vertimo įrankius kuriant viešąsias paslaugas, pavyzdžiui, sveikatos apsaugos, viešojo administravimo, transporto srityse.

Seimo Informacinės visuomenės plėtros komitete aptariant lietuvių kalbos technologijų plėtros klausimus, D. Vaišnienė pristatė pagrindines plėtros kryptis, numatytas pagal Kalbos komisijos parengtas Lietuvių kalbos plėtros informacinėse technologijose 2014–2020 m. gaires. Daugiausia dėmesio turi būti skiriama kalbos technologijoms, kurios padėtų mažinti socialinę ir kalbinę atskirtį. Šios technologijos, susietos su viešosiomis elektroninėmis paslaugomis, turi tapti įprasta skaitmeninio gyvenimo dalimi.

Balandžio 29 d. Rygoje vykusiame Latvijos pirmininkavimo Europos Tarybai renginyje „Daugiakalbė skaitmeninė Europos rinka“ D. Vaišnienė skaitė pranešimą „Skaitmeninė darbotvarkė lietuvių kalbai“ – pristatė lietuvių kalbos technologijų būklę ir aptarė perspektyvas.

D. Vaišnienė įtraukta į tarpinstitucinę Skaitmeninės darbotvarkės tarybą, sprendžiančią Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ įgyvendinimo klausimus, taip pat tapo Europos kalbų išteklių koordinavimo konsorciumo partnere Lietuvoje.

Kalbos komisijos atstovai ir Lietuvos kompiuterininkų sąjungos atstovai susitiko su asociacijos „Infobalt“ vadovu K. Kaikariu. Pasiūlyta įsteigti bendrą grupę, kuri rūpintųsi visaverčiu lietuvių kalbos vartojimu skaitmeniniuose įrenginiuose, platinamuose Lietuvoje. Asociacija „Infobalt“ nutraukė tolesnius pokalbius dėl grupės steigimo.

Kalbos komisijos svetainėje *VLKK.lt* paskelbta nauja „Palemono“ šrifto versija (3.0). Nuo ankstesniosios ši skiriasi išplėsta ženklų aibe ir pakoreguotais ženklų piešiniais. Visais keturiais stiliais (normaliuoju, kursyvu, pusjuodžiu ir pusjuodžiu kursyvu) taip pat teikiami lituanistikai pritaikyti ženklai (apie 4000), dėl kurių „Palemonas“ ir buvo sumanytas. Didžiausią lituanistinio rinkinio dalį sudaro specialieji rašmenys – tarmių fonetinės transkripcijos, senųjų raštų, baltistikos ir indoeuropeistikos. Ši šrifto versija sukurta pagal Europos Sąjungos SF projektą „IRT sprendimų bei turinio, padedančių išsaugoti lietuvių kalbą viešojoje erdvėje, kūrimas bei galimybių jais naudotis sudarymas“.

Rugsėjo 18 d. renginio „Kompiuterininkų dienos 2015“ XII mokyklinės informatikos konferencijoje, vykusiame Kauno technologijos universiteto Panevėžio technologijų ir verslo fakultete, A. Ivanauskienė skaitė pranešimą „Aiškinamasis kompiuterijos terminų žodynas“. Pranešimo pagrindu parengtas ir kompiuteriniame leidinyje „Vaidrodis“ paskelbtas straipsnis (kartu su bendraautorėmis V. Dagiene ir T. Jevsikova).

Spalio 2 d. Seime vyko apskritojo stalo diskusija „Daugiakalbio ir daugiakultūrinio turinio paslaugos tinklaveikos visuomenei“, kuriai vadovavo D. Vaišnienė kartu su Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generaliniu direktoriumi Renaldu Gudausku.

6. Skelbia rekomendacijas dėl svetimžodžių atitikmenų, rūpinasi kalbos paveldu – tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimu, raštijos paminklų publikavimu ir kt.

Tęsti svetimžodžių atitikmenų skelbimo visuomenei darbai. Rekomendacinis svetimžodžių atitikmenų sąrašas papildytas 19 žodžių – skolinių iš italų, prancūzų, anglų kalbų, aktualių vartosenai daugiausia kulinarijos srities pavadinimų (protokolinis nutarimas Nr. PN-7), kelias dešimtis svetimžodžių atitikmenų pasiūlyta teikti Konsultacijų banke.

Pagal Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos 2006–2015 m. programą Lietuvių kalbos institute baigtas rengti lietuvių kalbai ir kultūrai reikšmingas senosios raštijos paminklas – seniausios bažnytinės knygos Lietuvoje (Joniškio 1599–1621 m. krikšto metrikų knygos) mokslinis leidimas. Išleisti 2 ne tik kalbinei bendruomenei, bet ir mokytojams, studentams aktualūs leidiniai: mokslinių straipsnių rinkinys „Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos 4“, kuriame publikuojama 2013 m. Lietuvių kalbos instituto ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos surengtos konferencijos, skirtos pirmosios tarmių klasifikacijos (sukurtos Antano Baranausko) 115 metų sukakčiai paminėti, medžiaga, ir K. Garšvos monografija „Latvijos lietuvių šnektos“ su kompaktine plokštele.

Iš Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programos lėšų Vilniaus universitete F. Kuršaičio ir S. Daukanto žodynų duomenimis papildytas elektroninis mokslo šaltinis „Istorinis lietuvių kalbos žodynas“.

7. Rūpinasi kalbos būkle švietimo įstaigose, visuomenės informavimo priemonėse, leidyboje, mokslo veikloje, viešajame gyvenime ir kitose srityse

Vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimas

Vadovėlių vertinimo pakomisė 2015 m. posėdžiavo 4 kartus ir apsvarstė 14 bendrojo lavinimo vadovėlių (2 vadovėliai dviejų dalių, iš viso apsvarstyta 16 vadovėlių rankraščių knygų). Kalbos taisyklingumą patvirtinanti žyma iš karto suteikta 6 knygoms, 3 knygos grąžintos leidykloms taisyti, 7 knygos – perleidžiamų vadovėlių rankraščiai, dėl jų teiktos tik pastabos.

Nuo 2015 m. balandžio 30 d. Kalbos komisijos Vadovėlių vertinimo pakomisė vertina ir aukštųjų mokyklų vadovėlių rankraščių kalbą (pagal Aukštųjų mokyklų vadovėlių kalbos taisyklingumo vertinimo tvarkos aprašą, patvirtintą Kalbos komisijos 2015 m. balandžio 30 d. protokoliniu nutarimu Nr. PN-3), aukštosios mokyklos ir leidyklos vadovėlių rankraščius Kalbos komisijai teikia savo nuožiūra. Pakomisė įvertino 4 aukštųjų mokyklų vadovėlių rankraščių kalbą: vieno vadovėlio kalba neatitiko taisyklingumo reikalavimų, 3 vadovėlių kalba juos atitiko iš dalies.

Sutvarkytos 25 vadovėlių kalbos recenzijos, parengta 20 raštų dėl vertinimo išvadų.

Studijų ir mokslo kalbos dalykai

2015 m. sausio 13 d. Lietuvos mokslų akademijoje pristatytas Kalbos komisijos atliktas tyrimas apie lietuvių kalbą doktorantūros studijose. Nustatyta, kad kai kuriose aukštosiose universitetinėse mokyklose tik iš dalies įgyvendinamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintų Mokslo doktorantūros nuostatų 22 punktą, kuriame nurodyta, kad disertacija turi būti parašyta taisyklinga kalba. Įvertinus 714 daktaro disertacijų santraukų kalbą, nustatyta, kad 17 proc. santraukų kalba neatitiko taisyklingumo reikalavimų, 31 proc. santraukų kalba šiuos reikalavimus atitiko tik iš dalies.

D. Vaišnienė Lietuvos universitetų rektorių konferencijoje pristatė Kalbos komisijos siūlymus dėl akademinės kalbos būklės gerinimo. Pasiūlyta užtikrinti aukštųjų mokyklų vadovėlių ir daktaro disertacijų kalbos kokybę, vertinant baigiamuosius darbus nustatyti kalbos taisyklingumo kriterijų, o studentams, rengiantiems darbus, teikti kalbos konsultacijas. Pabrėžta lietuviškos mokslo terminijos kūrimo svarba.

Kalbos komisija ir Lietuvos universitetų rektorių konferencija, atsižvelgdamos į nepakankamą studentų raštingumą ir kalbinį pasirengimą studijuoti aukštosiose mokyklose, kreipėsi į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministrą ir pasiūlė stiprinti lietuvių kalbos mokymą bendrojo ugdymo mokyklose, suteikti jų absolventams tinkamus lietuvių kalbos pagrindus.

Kalbos komisija, remdamasi aukštųjų mokyklų vadovėlių, magistro darbų ir daktaro disertacijų santraukų kalbos tyrimo rezultatais, Švietimo ir mokslo ministerijai ir Lietuvos mokslo tarybai pateikė siūlymų dėl lietuvių kalbos taisyklingumo užtikrinimo mokslo srityje.

Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas, atsižvelgdamas į Kalbos komisijos siūlymus, kovo 18 d. posėdyje Lietuvos mokslo politikos formuotojams, universitetams ir kolegijoms pateikė siūlymus dėl akademinės lietuvių kalbos gerinimo.

Mokslo kalbos tyrimą D. Vaišnienė ir Programų skyriaus vedėja Vilija Ragaišienė pristatė Kauno technologijos, Aleksandro Stulginskio, Vytauto Didžiojo, Vilniaus, Mykolo Romerio, Lietuvos edukologijos universitetų akademinėms bendruomenėms. Susitikimuose buvo aptarti aukštųjų mokyklų vadovėlių, magistro darbų ir daktaro disertacijų santraukų kalbos vertinimo rezultatai, tyrimo išvados ir siūlymai.

Vasario 27 d. ir lapkričio 6 d. Kalbos komisija surengė seminarus „Aktualieji mokslo darbų redagavimo klausimai“ aukštųjų mokyklų vadovėlių redaktoriams. Seminaruose aptarti aktualūs rašybos, skyrybos, sintaksės, terminijos klausimai, vyko diskusijos ir konsultacijos aukštųjų mokyklų vadovėlių redagavimo klausimais.

Balandžio 17 d. Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultete surengtas seminaras terminologijos klausimais. Paskaitą „Terminologija – esminė žinių visuomenės disciplina“ skaitė Kalbos komisijos Terminologijos pakomisės narys, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas doc. dr. Antanas Smetona, pranešimą „Valstybinės lietuvių kalbos komisijos terminologijos veikla“ – A. Ivanauskienė.

D. Vaišnienė Vilniaus Gedimino technikos universiteto konferencijoje „Specialybės kalbos studijos bendroje Europos aukštojo mokslo erdvėje: teorija ir praktika“ skaitė pranešimą „Europos kalbų politikos kryptys – sklandi ir technologijoms pritaikyta viešoji kalba“.

Lapkričio 3 d. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto seminare doktorantams, mokslinių darbų vadovams V. Ragaišienė pristatė mokslo kalbos tyrimą, A. Ivanauskienė skaitė pranešimą „Daktaro disertacijų santraukų terminijos problemos (remiantis biomedicinos disertacijų santraukomis)“.

Kiti su švietimo sritimi susiję darbai

D. Vaišnienė su socialinės apsaugos ir darbo ministre A. Pabedinskiene, vidaus reikalų viceministru E. Jankevičiumi, švietimo ir mokslo viceministre Natalja Istomina aptarė užsieniečių integracijos ir lietuvių kalbos mokymo klausimus. Atkreiptas dėmesys į tai, kad šiuo metu Lietuvoje labai maža galimybių nemokamai mokytis lietuvių kalbos, neišplėtotas lietuvių kaip valstybinės kalbos mokymo centrų tinklas. Šiems dalykams turėtų būti skiriamas dėmesys ne tik sprendžiant pabėgėlių integracijos klausimus – visiems į Lietuvą atvykstantiems užsieniečiams būtina sudaryti sąlygas mokytis lietuvių kalbos. Stiprintinas ir lietuvių kalbos mokymas užsienyje.

Spalio 8 d. Prezidentūroje vykusiame pasitarime, kuriame dalyvavo ministerijų, kitų institucijų, mokslo ir mokymo įstaigų atstovai, kalbėta apie suaugusiųjų kitakalbių, pirmiausia Lietuvoje esančių ir būsimų pabėgėlių, mokymą lietuvių kalbos: kursų rengimą, metodinės literatūros leidybą, pedagogų kvalifikaciją ir kt. Pasitarime Kalbos komisijos pirmininko pavaduotoja Jūratė Palionytė kalbėjo apie koordinavimo organizuojant lietuvių kalbos mokymą (taip pat ir nuotoliniu būdu) trūkumą, nepakankamą dėmesį mokymo priemonių leidybai, pabrėžė būtinybę sudaryti sąlygas išmokti lietuvių kalbą kitakalbiams Visagino gyventojams, taip pat Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojantiems užsieniečiams. Kalbos komisijos narė, VU Lituanistinių studijų katedros vedėja prof. Meilutė Ramonienė priminė daugelį metų nesutvarkomus užsieniečių lietuvių kalbos mokėjimo įvertinimo klausimus.

Lietuvos kalbų pedagogų asociacija už prasmingai suvokiamą daugiakalbystę, lietuvių kalbos ir kultūros sklaidą Europoje ir pasaulyje Kalbos komisijos pirmininkei Daivai Vaišnienei įteikė apdovanojimą „Balto filologo skrynelė“.

Kalbos konsultacijos internetu ir telefonu

2015 m. suteikta apie 38 400 kalbos konsultacijų, iš jų internetu apie 16 480, telefonu apie 22 000.

VĮ Registrų centrui per specialią elektroninę sistemą suteikta 17 431 konsultacija dėl juridinių asmenų pavadinimų atitikties lietuvių bendrinės kalbos normoms (Kalbos komisijos konsultantai VĮ Registrų centrui tokias konsultacijas teikia nuo 2013 m. gegužės 1 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2012 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1452 patvirtinus Juridinių asmenų registro nuostatų pakeitimus).

Per dieną konsultantai atsako maždaug į 200 klausimų.

Internetiniame Kalbos konsultacijų banke per metus lankytasi per 700 tūkst. kartų, peržiūrėta daugiau kaip 4 mln. rodinių. Daugiausia domėtasi ir ieškota informacijos leksikos (42 proc.) ir sintaksės (29 proc.) klausimais, domėtasi rašybos dalykais (12 proc. visų klausimų). Ypač aktualūs svetimvardžių (tiek vietovardžių, tiek asmenvardžių) gramatinimo ir adaptavimo klausimai. Nemažai teirautasi skyrybos dalykų (9 proc.), šiek tiek – žodžių darybos, kirčiavimo (atitinkamai 4 ir 1 proc.). Daugiau klausimų dėl kirčiavimo sulaukiama telefonu. Vis dar didėjantis susidomėjimas leksikos ir rašybos klausimais sietinas su kalbine registruojamų juridinių asmenų pavadinimų patikra, šie klausimai renkantis įmonės pavadinimą aktualiausi. 2015 m. ypač padaugėjo išankstinių konsultacijų dėl juridinių asmenų pavadinimų (steigėjai konsultuojasi prieš teikdami registruoti pavadinimą). Konsultacijos dėl įmonių pavadinimų sudaro apie 8 proc. visų telefonu ir elektroniniu paštu teikiamų konsultacijų.

Iš 2015 m. suteiktų konsultacijų dėl juridinių asmenų pavadinimų 63 proc. pavadinimų buvo įvertinti kaip atitinkantys bendrinės kalbos normas, jų neatitiko 37 proc. pavadinimų. Daugiausia pavadinimų (14 proc.) neigiamai įvertinta dėl formalių rašybos taisyklių nesilaikymo (pavadinimai parašyti didžiosiomis raidėmis, tiesioginės reikšmės pavadinimai išskirti kabutėmis, simboliniai neišskirti ir pan.). Tinkamai užrašyti tokie pavadinimai paprastai teikiami registruoti iš naujo ir įvertinami teigiamai. 11 proc. netinkamų pavadinimų sudarė ne lietuvių kalbos arba begalūniai dirbtiniai žodžiai, 12 proc. atmesta dėl kitų priežasčių (pavadinimą sudarantys žodžiai nesusieti tarpusavyje, pavartotos ne lietuvių kalbos abėcėlės raidės, nenorminiai žodžiai, santrumpos, skaitmenys, netaisyklingi lotyniški junginiai ir pan.).

Svetainėje parengta 12 išsamių pranešimų, pristatančių kiekvieno mėnesio juridinių asmenų pavadinimų vertinimo rezultatus: statistiką, neigiamo vertinimo priežastis, tinkamų pavadinimų pavyzdžius ir pan.

Visuomenės kalbiniam švietimui skirtos priemonės

Kalbos komisijos užsakymu paskelbta 80 teminių spaudos leidinių puslapių, finansuotos 186 televizijos laidos (žr. I priedą).

Viešosioms bibliotekoms nupirkta ir nemokamai atiduota 397 lituanistiniai leidiniai.

Aštuntą kartą surengtas Nacionalinio diktanto konkursas. Pirmajame konkurso etape dalyvavo per 7000 žmonių, diktantas rašytas visose Lietuvos savivaldybėse, Vilniaus knygų mugėje ir Lietuvos ambasadose užsienyje. Konkurso rengia VšĮ Pilietinės minties institutas, Kalbos komisija yra viena iš jo partnerių. Konkurso rengėjai konsultuoti diktanto organizavimo, vertinimo, informacinių tekstų kūrimo klausimais. Parengti ir svetainėje paskelbti Nacionalinio diktanto konkurso abiejų turų tekstai su rašybos ir skyrybos paaiškinimais.

Surengtas 8-asis nacionalinis moksleivių konkursas „Švari kalba – švari galva“. Jame dalyvauti galėjo ne tik Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų 5–10 klasių mokiniai, bet ir užsienio lietuviškų mokyklų ir mokyklėlių lankytojai. Nacionalinį konkursą organizuoja Švietimo ir mokslo

ministerija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija, bendrovė „Tilde informacinės technologijos“, Strateginių komunikacijų centras. Padėti rengti, redaguoti konkurso informaciniai tekstai, atlikta konkurso dalies užduočių patikra.

Iš 10 geriausių Tarptautinio epistolinio rašinio konkurso (nacionalinio etapo) darbų išrinkti du darbai, išsiskiriantys taisyklinga, sklandžia ir stilinga kalba. Kalbos komisija apdovanojo šių rašinių autorės – Ignalinos rajono Dūkšto mokyklos mokinę Sigitą Juravičiūtę ir Vilkaviškio Salomėjos Nėries pagrindinės mokyklos mokinę Dija Emilija Onusaitę.

8. Bendradarbiauja su Kalbos inspekcija ir kalbos tvarkytojais, teikia konsultacijas kalbos vartosenos ir kalbos politikos klausimais

Kalbos inspekcijai persiųsti nagrinėti 4 raštai ir 17 elektroninių laiškų apie galimai netaisyklingo kalbos vartojimo atvejus.

Apsvarstyta 2014 m. Kalbos inspekcijos veiklos ataskaita.

Kalbos komisijos pirmininkė D. Vaišnienė susitiko su Ignalinos rajono savivaldybės meru H. Šiaudiniu, Vilniaus meru R. Šimašiumi. Aptarta, kaip savivaldybėse atliekama valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolės funkcija.

Palaikomi ryšiai su savivaldybių kalbos tvarkytojais, jiems teikiamos konsultacijos telefonu ir el. paštu.

9. Įgyvendina kitas teisės aktų nustatytas funkcijas

Lietuvos Respublikos Seimas prieš dvidešimt metų, 1995 m. sausio 31 d., priėmė valstybinės kalbos įstatymą. Ta proga 2015 m. vasario 5 d. Seime Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas ir Valstybinė lietuvių kalbos komisija surengė konferenciją „Valstybinės kalbos įstatymo dvidešimtmetis“.

D. Vaišnienė birželio 30 d. – liepos 2 d. dalyvavo Kijeve (Ukraina) vykusiame organizacijų, ginančių ukrainiečių kalbą, suvažiavime, skaitė pranešimą apie valstybinės kalbos politikos formavimo sistemą Lietuvoje, dalyvavo diskusijoje.

Prisidėta prie Baltijos skyriaus ataskaitos 29-ajai Jungtinių Tautų Geografinių pavadinimų ekspertų grupės (UNGEGN) sesijai rengimo.

Rugsėjo 30 d. Vytauto Didžiojo universitete D. Vaišnienė skaitė viešą paskaitą „Kalbos politika Lietuvoje ir europinis kontekstas“.

Spalio 7–9 dienomis Helsinkyje vyko 13-oji metinė Europos nacionalinių kalbų institucijų federacijos (EFNIL) konferencija, joje dalyvavo D. Vaišnienė. Konferencijoje daugiausia dėmesio skirta administracinei kalbai, kuri turėtų būti aiškiai suprantama piliečiams, nesudėtinga, glausta ir taisyklinga. Ši kryptis pastebima kai kurių Skandinavijos valstybių (Danijos, Suomijos, Islandijos, Norvegijos) kalbos politikoje, tyrimai atliekami Lenkijoje. Rengiami mokymai, kalbos vartojimo rekomendacijos ir instrukcijos valstybės tarnautojams ir teisės aktų rengėjams, kuriamos terminų bazės, standartizuoti tekstų pavyzdžiai, t. y. kuriami praktiniai kalbos tvarkybos pagrindai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovui Europos Žmogaus Teisių Teisme pateikta Kalbos komisijos pozicija dėl asmenvardžių rašymo dokumentuose.

Vilniaus miesto apylinkės teismui pateikti 2 atsiliepimai bylose dėl pavardžių rašymo santuokos liudijimuose, Vilniaus apygardos administraciniam teismui – dėl vardo ir pavardės rašymo Lietuvos Respublikos pase. Dalyvauta dviejuose apylinkės teismo ir viename apygardos teismo posėdyje.

Kalbos komisijos darbuotojai įvairius kalbos klausimus komentavo „Žinių radijo“, Lietuvos radijo laidose „Ryto allegro“ (2 k.), „60 minučių“, LTR televizijos laidoje „Laba diena, Lietuva“ (2 k.), portaluose „Delfi“, „alfa.lt“, „15min.lt“ ir kitose žiniasklaidos priemonėse.

Kalbos komisijos 2015 metų strateginiame plane numatyti darbai atlikti, planuoti rezultatai pasiekti. Svarbiausi veiksniai, padėję įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, buvo šie: racionalus žmogiškųjų išteklių ir asignavimų naudojimas, ilgametis norminamosios veiklos įdirbis, glaudus bendradarbiavimas su kitomis valstybės institucijomis ir įvairių sričių specialistais, kt.

Komisijos pirmininkė

Daiva Vaišnienė